

CE-ȚI PASĂ ȚIE
DE PĂRERILE
ALTORA?

RICHARD P. FEYNMAN

CE-ȚI PASĂ ȚIE
DE PĂRERILE
ALTORA?

Alte aventuri ale unui personaj ciudat

*Așa cum
i-au fost
povestite
lui Ralph
Leighton*

Traducere din engleză de
Dan Crăciun

PUBLICA

The original title of this book is:

What Do You Care What Other People Think? Further Adventures of a Curious Character, by Richard P. Feynman, as told to Ralph Leighton

Copyright © 1988 by Michelle Feynman, Carl Feynman and Ralph Leighton.
All rights reserved.

© Publica, 2014, pentru ediția în limba română

ISBN 978-606-8360-96-6

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FEYNMAN, RICHARD P.

Ce-ți pasă ție de părerea altora? : Alte aventuri ale unui personaj ciudat / Richard P. Feynman ;
ed.: Ralph Leighton ; trad.: Dan Crăciun. - București : Publica, 2014

ISBN 978-606-8360-96-6

I. Leighton, Ralph (ed.)

II. Crăciun, Dan (trad.)

821.111(73)-94=135.1

EDITORI:

Cătălin Muraru
Silviu Dragomir

DIRECTOR EXECUTIV:

Bogdan Ungureanu

DESIGN:

Alexe Popescu

DTP:

Răzvan Nasea

CORECTURĂ:

Silvia Dumitrache
Tudorița Șoldănescu

Cuprins

Prefață 7

PARTEA ÎNTÂI. UN PERSONAJ CIUDAT

Cum se formează un savant 11

Ce-ți pasă ție de părerile altora 21

E simplu ca unu, doi, trei 61

Calea propășirii 69

Hotel City 73

Cine naiba e Herman? 81

Feynman, porc sexist! 85

Tocmai am dat mâna cu el, îți vine să crezi? 89

Scrisori 97

Fotografiile și desene 119

**PARTEA A DOUA. DOMNUL FEYNMAN MERGE LA WASHINGTON:
ANCHETA PRIVIND DEZASTRUL NAVETEI SPAȚIALE *CHALLENGER***

Preliminarii	133
Un gest sinucigaș	137
Faptele nude	141
Fii atent la șase!	181
Detectiv la pândă	187
Cifre fantasmagorice	209
O anexă viu disputată	223
A zecea recomandare	235
Întâlnirea cu presa	243
Gânduri retrospective	249
Anexa F: Observații personale privind fiabilitatea navetei spațiale	259
Epilog	281

Prefață

Data fiind apariția volumului *Surely You Must Be Joking, Mr. Feynman!*^{*}, se cer explicate aici câteva lucruri.

În primul rând, deși personajul central din această carte este același de dinainte, „aventurile unui personaj ciudat“ sunt, de această dată, diferite: unele sunt amuzante, altele sunt tragice, însă, de cele mai multe ori, domnul Feynman cu siguranță *nu* glumește – chiar dacă adeseori e greu să ne dăm seama.

În al doilea rând, istorisirile din această carte se orânduiesc mai puțin coerent decât acelea din *Surely You're Joking...*, unde sunt dispuse în ordine cronologică, pentru a da o impresie de ordine. (De aici a rezultat în mintea unor cititori ideea greșită că *SYJ* este o autobiografie). Motivația mea este simplă: de când am auzit primele istorisiri ale lui Feynman, am avut dorința vie de a le face cunoscute și altora.

În sfârșit, cele mai multe dintre aceste istorisiri nu mi-au fost relatate în cadrul unor reuniuni muzicale cu instrumente de percuție, precum cele de dinainte. Voi fi ceva mai amănunțit în scurta schiță ce urmează.

Partea întâi, „Un personaj ciudat“, începe cu descrierea influenței celor care i-au modelat cel mai profund personalitatea lui Feynman – tatăl său, Mel, și prima sa iubire, Arlene. Prima istorisire a fost adaptată după *Plăcerea descoperirii lucrurilor*, un program BBC, produs de Christopher Sykes. Relatarea poveștii lui Arlene, din care am extras titlul acestei cărți, a fost dureroasă pentru Feynman. De-a lungul ultimilor zece ani, am alcătuit-o înșăilând fragmente extrase din șase istorisiri diferite.

^{*} Versiunea în limba română a acestui volum a apărut sub titlul *Vă țineți de glume, domnule Feynman!*, la Editura Humanitas, București, 2013, în traducerea lui Victor Bârsan (n.t.).

Atunci când a fost, în cele din urmă, încheiată, Feynman s-a arătat deosebit de încântat de această poveste și bucuros să o împărtășească și celorlalți.

Deși expuse, în general, pe un ton mai puțin grav, celelalte istorisiri ale lui Feynman din prima parte sunt incluse aici pentru că nu va mai exista un al doilea volum din *SYJ*. Feynman a fost deosebit de mândru de textul „E simplu ca unu, doi, trei“, pe marginea căruia s-a gândit uneori să redacteze un articol de psihologie. Scrisorile din ultimul capitol al primei părți mi-au fost puse la dispoziție cu amabilitate de Gweneth Feynman, Freeman Dyson și Henry Bethe.

Partea a doua, „Domnul Feynman merge la Washington“, este, din păcate, ultima mare aventură a lui Feynman. Povestea este neobișnuit de lungă, deoarece conținutul său este încă de actualitate. (Versiuni mai scurte au apărut în *Engineering and Science* și *Physics Today*.) Nu a fost publicată mai devreme pentru că Feynman a suferit cea de-a treia și cea de-a patra intervenție chirurgicală majoră – plus radiații, hipertermie și alte tratamente – după ce a lucrat în cadrul Comisiei Rogers.

Lupta de un deceniu a lui Feynman cu cancerul s-a sfârșit pe 15 februarie 1988, la două săptămâni după ce și-a ținut ultimul curs la Caltech. Am decis să includ unul dintre cele mai elocvente și mai însuflețitoare discursuri ale sale, „Valoarea științei“, ca epilog.

Ralph Leighton
martie 1988

P.S. În 2005, editorul a fost de acord să adune laolaltă istorisirile din această carte și pe acelea din volumul anterior, *Surely You're Joking, Mr. Feynman!*, plus eseurile lui Freeman Dyson și Alan Alda, adăugând un CD înregistrat live în 1975, pentru a publica o ediție cartonată, menită să reziste peste timp. Rezultatul este *Classic Feynman: All the Adventures of a Curious Character*. Delectați-vă!

Partea
întâi

Un personaj
ciudat

Cum se formează un savant

Am un prieten artist, care uneori susține un punct de vedere cu care nu sunt de acord. Ridică o floare și spune: „Uite cât e de frumoasă”, iar eu încuviințez. După care spune: „Eu, ca artist, pot să văd cât de frumoasă este o floare. Dar tu, ca savant, o rupi în bucăți și ea devine ternă”. Eu cred că este o idee destul de țicnită.

În primul rând, frumusețea pe care o vede el este accesibilă și altora – printre care cred că mă număr și eu. Deși s-ar putea să nu fiu atât de rafinat din punct de vedere estetic pe cât este el, pot să apreciez frumusețea unei flori. Dar, în același timp, eu văd în floare mult mai multe lucruri decât vede el. Îmi pot imagina celulele dinlăuntru ei, care au și ele frumusețea lor. Există frumusețe nu numai la dimensiunea de un centimetru; există, de asemenea, frumusețe și la o dimensiune mai redusă.

Sunt complicatele acțiuni ale celulelor și celelalte procese. Faptul că nuanțele coloristice din floare au evoluat ca să atragă insectele în vederea polenizării este interesant; asta înseamnă că insectele pot să vadă culorile. De aici se mai naște o întrebare: există acest simț estetic pe care-l avem noi și la forme inferioare de viață? Sunt tot felul de întrebări interesante, născute din cunoașterea științei, care doar adaugă ceva florului, misterului și admirației stârnite de o floare. Această cunoaștere nu face altceva decât să le aducă ceva în plus. Nu pricep cum ar scădea ceva din ele.

Am avut întotdeauna o poziție unilaterală față de știință și, pe când eram mai tânăr, mi-am concentrat aproape toate eforturile în domeniul acesteia. Pe atunci nu aveam timp și nici destulă răbdare ca să învăț ceea ce poartă numele de științe umaniste. Deși la universitate existau cursuri de discipline umaniste pe care trebuia să le urmezi ca să obții diploma, eu m-am străduit din răputeri să le evit. Abia mai târziu, când am ajuns mai vârstnic și mai destins, mi-am lărgit puțin aria preocupărilor mele. Am învățat să desenez și am citit câte ceva, dar încă mai sunt realmente o persoană unilaterală și nu știu multe lucruri. Posed o inteligență limitată și o folosesc într-o direcție particulară.

Înainte de-a mă fi născut, tatăl meu i-a spus mamei:

— Dacă este băiat, va fi om de știință.*

Pe când eram doar un țănc, foarte micuț într-un scăunel cu picioare lungi, în care sunt hrăniți bebelușii, tata aducea acasă o mulțime de plăcuțe de faianță pentru baie – niște solduri – de diferite culori. Ne jucam cu ele, tata punându-le vertical una peste alta pe scaunul meu ca pe niște piese de domino, iar eu împingeam un capăt al coloanei, făcându-le pe toate să se prăvălească.

După un timp, îl ajutam să le aranjeze. Foarte curând, le aranjam într-un mod mai complicat: două plăcuțe albe și una albastră, două plăcuțe albe și una albastră și așa mai departe. Când mama a văzut ce făceam, a spus:

— Dă-i pace bietului copil. Dacă vrea să pună o plăcuță albastră, lasă-l să pună una albastră.

Dar tata a spus:

* Sora mai mică a lui Richard, Joan, are un doctorat în fizică, în pofida acestei prejudecăți că numai băieții sunt sortiți să fie oameni de știință.

— Nu, vreau să-i arăt ce sunt structurile și cât de interesante sunt. E un fel de matematică elementară.

Astfel, a început foarte devreme să-mi vorbească despre lume și să-mi spună cât de interesantă este.

Aveam acasă *Encyclopaedia Britannica*. Pe când eram un băiețel, obișnuia să mă ia pe genunchi și să-mi citească din *Britannica*. Citeam, să spunem, despre dinozauri. Vorbeam despre *Tyrannosaurus rex*, iar el spunea ceva de genul:

— Acest dinozaur este înalt de aproape opt metri și capul său are o lățime de aproape doi metri.

Tata se oprea din lectură și-mi spunea:

— Acum, ia să vedem ce înseamnă asta. Înseamnă că dacă ar sta în curtea din fața casei, ar fi destul de înalt ca să-și bage capul pe fereastra din camera noastră. (Eram la etajul al doilea.)

— Dar capul lui ar fi prea mare ca să intre pe fereastră.

Tot ceea ce-mi citea încerca pe cât putea de bine să-mi transpună în ceva din realitate.

Era foarte incitant și foarte, foarte interesant să te gândești că au existat animale de asemenea mărime - că toate au dispărut și nimeni nu știa de ce. Prin urmare, nu mă temeam că s-ar putea ca vreunul să apară la fereastra mea. Dar am învățat de la tatăl meu să transpun: tot ceea ce citesc încerc să înțeleg ce înseamnă realmente, ce spune cu adevărat.

Obișnuiam să mergem la Catskill Mountains, un loc vizitat vara de lumea din New York City. Tații se întorceau cu toții la New York, unde lucrau în timpul săptămânii, revenind apoi în weekend. La sfârșit de săptămână, tata mă lua la plimbare prin pădure și-mi spunea lucruri interesante despre cele ce se petreceau acolo. Atunci când celelalte mame au văzut asta, s-au gândit că ar fi minunat dacă și ceilalți tătici și-ar duce copiii la plimbare prin pădure. Au încercat să-i convingă, dar, la început,

n-au ajuns nicăieri. Ele doreau ca tata să-i ia pe toți copiii, însă el n-a vrut, pentru că avea o relație specială cu mine. Așa că, până la urmă, ceilalți tătici au fost nevoiți să-și ducă țâncii la plimbare în următorul weekend.

Luni, când tații s-au întors la serviciu, noi, copiii, ne jucam pe un câmp. Un puști îmi spune:

— Vezi pasărea aia? Ce fel de pasăre este?

Am spus:

— Habar n-am ce fel de pasăre este.

Spune el:

— Este un sturz cu guler cafeniu. Tatăl tău nu te învață nimic!

Dar lucrurile stăteau pe dos. Deja mă învățase:

— Vezi acea pasăre? spune el. Este o pasăre cântătoare Spencer. (Știam că nu-i cunoștea adevăratul nume.) Ei bine, în limba italiană, este un *Chutto Lapittida*. În portugheză, este un *Bom da Peida*. În chineză, este un *Chung-long-tah*, iar în japoneză este un *Katano Tekeda*. Poți să cunoști numele acelei păsări în toate limbile de pe lume, dar când ai terminat, nu vei ști absolut nimic despre pasăre. Vei ști numai ceva despre oamenii din diferite locuri și despre felul în care numesc ei pasărea. Așa că hai să privim pasărea și să vedem ce *face* ea – asta contează. (Am învățat foarte devreme diferența dintre a ști numele unui lucru și a ști ceva.)

Spunea el:

— De exemplu, uite: pasărea își răsfireă tot timpul penele cu ciocul. O vezi cum se învârte de colo-colo, ciugulindu-și penele?

— Da.

— De ce crezi că păsările își ciugulesc penele? spunea el mai departe.

Am spus:

— Ei bine, poate că li se zburlesc penele atunci când zboară, așa că și le ciugulesc ca să le descâlcească.

— În regulă, a spus el. Dacă așa stau lucrurile, atunci ele se vor ciuguli mult timp după ce-au zburat. Iar după ce-au stat o vreme pe pământ, nu s-ar mai ciuguli la fel de mult – înțelegi ce vreau să spun?

— Da.

— Hai să vedem dacă se ciugulesc mai mult imediat după ce ajung pe pământ, a spus.

Răspunsul n-a fost greu: nu era mare diferență între păsările care se plimbaseră o vreme pe sol și cele care tocmai coborâseră din aer. Așa că am spus:

— Mă predau. De ce-și ciugulește penele o pasăre?

— Pentru că o supără păduchii, a spus el. Păduchii mănâncă fulgi de proteine, pe care îi smulg din pene.

A vorbit mai departe:

— Fiecare păduche are pe picioare o substanță ceroasă, pe care o mănâncă niște căpușe minuscule. Căpușele nu o digeră perfect, așa că expulzează prin dosul lor o materie zaharoasă, în care cresc bacterii.

În sfârșit, a spus:

— Așa că, vezi tu, oriunde se află o sursă de hrană, există o *oarecare* formă de viață care o găsește.

Acum, știam că poate nu era vorba cu exactitate despre un păduche și că poate nu era într-un totu adevărat că pe picioarele păduchilor se găseau căpușe. Povestea era, probabil, incorectă *în detaliu*, dar ceea ce-mi spunea el era corect *în principiu*.

Altă dată, pe când eram mai mare, a rupt o frunză dintr-un copac. Frunza avea un defect, ceva la care nu mai privisem îndelung. Frunza era cumva deteriorată; avea o mică dungă cafenie de forma unui C, începând de undeva din mijlocul frunzei și mergând într-o curbă spre marginea ei.

— Uită-te la această linie cafenie, spune el. Este îngustă la început și tot mai lată pe măsură ce se apropie de margine. Ceea ce avem aici este o muscă – o muscă albastră, cu ochi galbeni și aripi verzi, a venit și a depus un ou pe această frunză. Apoi, când din ou iese o larvă (ceva ca un fel de omidă), își petrece întreaga viață mâncând această frunză – din ea se hrănește. În timp ce mănâncă, lasă în urma ei această dâră cafenie de frunză mâncată. Pe măsură ce larva crește, dâra se face tot mai lată, până când larva ajunge la mărimea finală chiar la marginea frunzei, unde se transformă într-o muscă – o muscă albastră cu ochi galbeni și aripi verzi – care își ia zborul și depune un ou pe altă frunză.

Încă o dată, știam că detaliile nu erau cu precizie corecte – putea să fie vorba despre un cărăbuș – însă ideea pe care încerca el să mi-o explice era partea distractivă a vieții: totul nu e decât reproducere. Indiferent de cât de complicată este toată socoteala, ideea principală este s-o faci din nou!

Neavând experiența multor tați, nu-mi dădeam seama cât de remarcabil era el. Cum a aflat el principiile adânci ale științei și iubirea față de ea, ce se află dincolo de hotarele ei și de ce merită să te ocupi de ea? Nu l-am întrebat niciodată cu adevărat, pentru că am presupus numai că acelea erau lucruri pe care le știau tații.

Tata m-a învățat să observ lucrurile. Într-o zi, mă jucam cu un *express wagon*, o căruță mititică, a cărei platformă era înconjurată de un grilaj. Am pus o minge în căruță și, atunci când am tras-o, am observat ceva în modul de mișcare a mingii. M-am dus la tata și i-am spus:

— Ia zi, tati, am observat ceva. Când trag căruța, mingea se rostogolește înspre partea de dinapoi. Iar când o trag și-o opresc brusc, mingea se rostogolește spre partea din față a căruței. De ce se întâmplă așa?

— Asta n-o știe nimeni, a spus el. Principiul general este că lucrurile care se mișcă au tendința să-și continue mișcarea, iar lucrurile care stau pe loc tind să rămână nemișcate, afară de cazul în care sunt împinse cu putere. Această tendință se numește „inertie“, dar nimeni nu știe de ce este adevărat.

Ei bine, aceasta este o înțelegere profundă. Nu mi-a spus doar cum se numește.

A mai spus pe urmă:

— Dacă privești dintr-o parte, vei vedea că latura din spate a căruței este ceea ce tragi tu înspre minge, iar mingea rămâne nemișcată. De fapt, în urma ciocnirii, ea începe să se miște puțin înainte în raport cu pământul. Nu se mișcă înapoi.

Am dat fuga înapoi la căruță, am pus mingea la loc și-am împins căruța. Privind din lateral, am văzut că într-adevăr el avea dreptate. În raport cu trotuarul, se mișca puțin mai în față.

Așa am fost educat de tata, cu acel gen de exemple și discuții: fără încordare – doar niște discuții adorabile, interesante. M-au motivat pentru tot restul vieții mele și îmi stârnesc interesul față de *toate* științele. (Întâmplător, mă ocup de fizică ceva mai bine.)

Am fost cucerit, ca să spun așa – aidoma cuiva căruia i s-a dăruit ceva minunat pe când era copil, ceva pe care caută mereu să-l regăsească. Caut mereu, ca un copil, minunățiile pe care știu că le voi găsi – poate că nu de fiecare dată, însă mereu din când în când.

Cam pe atunci, vărul meu, mai mare cu trei ani decât mine, era la liceu. Avea dificultăți serioase la algebră, așa că era nevoie de un meditator. Mi s-a permis să stau într-un colț, în timp ce meditatorul încerca să-l învețe algebra pe vărul meu. L-am auzit vorbind despre x .

I-am spus vărului meu:

- Ce încerci să faci?
- Încerc să aflu care este x , ca în ecuația $2x + 7 = 15$.
- Adică 4, am spus eu.
- Da, dar tu ai rezolvat aritmetic. Trebuie s-o faci în mod algebric.

Am învățat algebra, din fericire, nu mergând la școală, ci găsim în pod vechiul manual al mătușii mele și înțelegând că toată ideea era să-l aflăm pe x - nu contează cum o faci. Pentru mine, nu exista ceva precum a proceda „în mod aritmetic“ sau „în mod algebric“. „Procedura algebrică“ era un set de reguli care, aplicate orbește, puteau să dea soluția: „Scădeți 7 din ambele părți; dacă aveți un înmulțitor, împărțiți ambele părți la acel înmulțitor“ și așa mai departe - o serie de pași prin care poți afla răspunsul dacă n-ai înțeles ce încerci să faci. Regulele fuseseră inventate pentru ca acei copii care erau nevoiți să studieze trudnic algebra să poată trece clasa. Și iată de ce vârul meu n-a fost niciodată în stare să gândească algebric.

Se găseau în biblioteca noastră de cartier o serie de cărți de matematică, începând cu *Aritmetica pentru omul practic*. Urmau *Algebra pentru omul practic* și *Trigonometria pentru omul practic*. (Am învățat trigonometria de acolo, dar, în scurt timp, am uitat-o, pentru că n-am înțeles-o foarte bine.) Pe când aveam vreo treisprezece ani, în bibliotecă urma să intre *Analiza matematică pentru omul practic*. Pe atunci știam, după ce citisem în enciclopedie, că analiza matematică era un domeniu important și interesant, pe care trebuia să-l învăț.

Când, în sfârșit, am văzut în bibliotecă acea carte de analiză matematică, am fost foarte entuziasmat. M-am dus la bibliotecă ca să cer cartea, dar ea s-a uitat la mine și mi-a spus:

— Nu ești decât un copil. Pentru ce vrei să iei această carte?

A fost unul dintre puținele momente din viața mea când am avut un sentiment de stânjenală și am mințit. Am spus că era pentru tatăl meu.

Am luat cartea acasă și am început să învăț din ea analiza matematică. Mi s-a părut că era relativ simplă și clară. Tata a început s-o citească, dar lui i s-a părut derutantă și n-a putut s-o înțelege. Așa că am încercat să-i explic analiza matematică. Nu știam că era atât de mărginit, ceea ce m-a necăjit puțin. Era prima oară când mi-am dat seama că învățasem mai mult decât el într-o anumită direcție.

Unul dintre lucrurile pe care le-am învățat de la tatăl meu în afară de fizică – fie că erau corecte sau nu – a fost ireverența față de anumite genuri de lucruri. De exemplu, pe când eram un băiețel, iar el mă putea lua pe genunchi, îmi arăta rotogravurile din *New York Times* – adică fotografiile tipărite, care abia începuseră să apară în ziare.

Odată priveam o fotografie a Papei, în care toată lumea se înclina în fața lui. Tata a spus:

— Ei bine, uită-te la toți acești oameni. Iată un singur om care stă drept, iar toți ceilalți își încovoie spinările în fața lui. Acum, care-i diferența? Acesta este Papa (pe care îl detesta). Diferența este pălăria pe care o poartă pe cap. (Dacă era un general, diferența o făceau epoleții. Întotdeauna era vorba de costumație, de uniformă, de poziție.) Dar, a spus el, acest om are aceleași probleme ca toți ceilalți: mănâncă la cină; se duce la baie. Este o ființă umană. (Că veni vorba, tata lucra în industria confecțiilor de uniforme, așa că știa ce diferență există între un om fără uniformă și tot el în uniformă – pentru tata era unul și același.)

Cred că era mulțumit de mine. Odată, totuși, când m-am întors de la MIT (am fost acolo câțiva ani), mi-a spus:

— Acum că ai învățat despre aceste lucruri, este o problemă care m-a frământat mereu și pe care n-am înțeles-o niciodată foarte bine.

L-am întrebat despre ce era vorba.

Mi-a spus:

— Înțeleg că atunci când un atom face un salt de la o stare la alta, emite o particulă de lumină, care se numește foton.

— Este corect, am spus eu.

A zis el:

— Există fotonul în atom de la început, înainte de salt?

— Nu, nu există niciun foton în prealabil.

— Ei bine, spune el, atunci de unde vine? Cum apare el?

Am încercat să-i explic – că numerele de fotoni nu se conservă; ei sunt creați tocmai de mișcarea electronului – dar n-am putut să-i explic foarte bine. Am spus:

— Seamănă cu sunetul pe care-l scot eu acum: n-a existat în mine în prealabil. (Nu e ca în cazul băiețelului meu, care ne-a anunțat într-o zi, pe când era foarte micuț, că nu mai putea să rostească un anumit cuvânt – cuvântul cu pricina s-a dovedit a fi „piscică“ – fiindcă din „traista lui de cuvinte“ dispăruse acel cuvânt. Nu există o traistă de cuvinte, la îndemână ca să te folosești de vorbe pe măsură ce ies din ea: în același sens, nu există într-un atom nicio „traistă de fotoni“.)

N-a fost mulțumit de mine în această privință. N-am putut niciodată să-i explic niciunul dintre lucrurile pe care nu le înțelegea. Prin urmare, a dat greș: m-a trimis la toate acele universități ca să descopăr acele lucruri, iar el nu le-a aflat niciodată.

Deși mama nu știa nimic despre știință, a avut și ea o mare influență asupra mea. În special, avea un minunat simț al umorului și de la ea am învățat că formulele cele mai înalte de înțelegere pe care le putem dobândi sunt râsul și compasiunea omenească.

Ce-ți pasă ție de ce cred alții

Pe când eram un puști, de vreo treisprezece ani, m-am înhăitat cumva cu un grup de tipi ceva mai mari și mai sofisticată decât mine. Cunoșteau o mulțime de fete, pe care le scoteau la plimbare – adeseori pe plajă.

Odată, eram pe faleză și majoritatea băieților ieșiseră să se plimbe cu fetele pe un dig. Mă simțeam oarecum atras în mod deosebit de o anumită fată și m-am trezit gândind cu glas tare:

— Măi, cred că mi-ar plăcea s-o scot pe Barbara la un film...

N-am spus decât atât și iată-l pe tipul de lângă mine dintr-odată foarte surescitat. Dă fuga spre digul stâncos și o găsește. O împinge de la spate, strigând în gura mare:

— Feynman are să-ți spună ceva, Barbara!

A fost cât se poate de penibil.

Foarte curând, toți tipii s-au strâns în jurul meu, strigând:

— Hai, *spune* Feynman!

Așa că am invitat-o la film. A fost prima mea întâlnire cu o fată.

M-am întors acasă și i-am spus mamei despre cele întâmplate. Ea mi-a dat tot felul de sfaturi de cum să mă port, făcând una și alta. De exemplu, dacă luam autobuzul, se cuvenea ca eu să cobor primul și să-i întind mâna Barbarei. Sau dacă ne plimbam pe stradă, eu trebuia să merg pe partea dinspre bordură. M-a învățat chiar și ce fel de lucruri să spun. Ea îmi transmitea o tradiție culturală: femeile îi învață pe fiii lor cum să se poarte frumos cu următoarea generație de femei.

După cină, mă ferchezuiesc din cap până-n picioare și merg acasă la Barbara s-o scot în oraș. Sunt nervos. Ea, desigur, nu e gata (mereu se întâmplă la fel), așa că părinții ei mă pun s-o aștept în sufragerie, unde stau la masă cu niște prieteni – o mulțime de oameni. Îmi spun lucruri precum „Uite ce drăgălaș e!“ și tot felul de chestii de acest gen. Nu mă simțeam drăgălaș. A fost absolut îngrozitor!

Țin minte acea întâlnire în cele mai mici amănunte. În timp ce mergeam dinspre casa ei către noul cinematograful din oraș, am vorbit despre cântatul la pian. I-am povestit cum, pe când eram mai mic, ai mei m-au pus o vreme să învăț să cânt la pian, însă, după șase luni, încă mai cântam „Dansul margaretelor“ și n-am mai putut să suport. Vedeți, mă temeam să nu ajung un fătălău, iar ideea de a rămâne țeapăn câteva săptămâni, cântând „Dansul margaretelor“, era prea mult pentru mine, așa că am renunțat. Eram atât de speriat că voi ajunge un fătălău, încât m-a deranjat până și faptul că m-a trimis odată mama la piață să cumpăr niște aperitive, care se numeau „plăcintele mentolate“ și „delicatese rumenite“.

Am văzut filmul și am condus-o până acasă. I-am lăudat mânușile drăguțe și elegante pe care le purta. După care i-am spus noapte bună pe treptele de la intrare.

Barbara îmi spune:

— Mulțumesc pentru o seară foarte frumoasă.

— Cu plăcere, i-am răspuns.

Mă simțeam grozav.

Data următoare când am ieșit în oraș – cu altă fată – îi spun noapte bună, iar ea îmi răspunde:

— Mulțumesc pentru o seară foarte frumoasă.

Nu m-am mai simțit chiar atât de grozav.

Când i-am spus noapte bună celei de-a treia fete cu care am ieșit în oraș, ea a deschis gura, gata să vorbească, iar eu am spus:

— Mulțumesc pentru o seară foarte frumoasă!

Ea zice:

— Mulțumesc – ăă... Ah! – da – ăă... și eu am petrecut o seară foarte frumoasă, mulțumesc!

Eram odată la o petrecere cu gașca mea de pe plajă și unul dintre tipii mai mari era la bucătărie, unde ne învăța cum se sărută, folosindu-se de iubita lui pentru demonstrații. „Trebuie să țineti buzele așa, în unghiurile potrivite, astfel încât să nu vi se ciocnească nasurile“ și așa mai departe. Merg în sufragerie și găsesc o fată. Mă așez pe canapea, cu brațul în jurul ei, exersând această nouă artă, când brusc se stârnește un mare freamăt:

— Vine Arlene! Vine Arlene!

Nu știu cine este Arlene.

Apoi spune cineva:

— A sosit! A sosit! – și toți se opresc din ceea ce făceau și se reped s-o vadă pe această regină.

Arlene era foarte drăguță și mi-am putut da seama de ce se bucura de atâta admirație – pe deplin meritată –, dar n-am acceptat această manieră nedemocratică de a-ți schimba ocupația numai pentru că venea regina.

Prin urmare, în vreme ce toată lumea se înghesuia s-o vadă pe Arlene, am rămas mai departe pe canapea cu fata mea.

(Arlene mi-a spus mai târziu, după ce-am ajuns să o cunosc mai bine, că-și amintea de acea petrecere cu atâția oameni drăguți – cu excepția unui tip care stătea într-un colț pe canapea, giugiulindu-se cu o fată. Ceea ce nu știa era că, numai cu două minute mai devreme, toți ceilalți făceau același lucru!)

Prima oară când i-am spus ceva lui Arlene a fost cu prilejul unui dans. Era foarte simpatizată și toți îi dădeau târcoale ca să danseze cu ea. Țin minte că mi-a trecut prin gând că și mie

mi-ar plăcea s-o invit la dans, încercând să mă hotărâsc odată când să trec la fapte. Întotdeauna am avut necazuri din pricina acestei probleme: în primul rând, atunci când ea se află în partea opusă a ringului de dans, dansând cu alt tip, este prea complicat – așa că aștepti până când vine mai aproape. Pe urmă, când ea e lângă tine, te gândești: „Ei bine, nu, ăsta nu e genul de muzică pe care dansez bine“. Așa că aștepti un alt gen muzical. Atunci când muzica se schimbă pe placul tău, faci un pas către ea – cel puțin te *gândești* să faci un pas în față – când un alt tip îți taie calea. Așa că acum trebuie să mai aștepti câteva minute, pentru că este nepolitic să o inviți prea repede după ce-a făcut-o altul. Și, când cele câteva minute s-au scurs, ei sunt iar în partea opusă a ringului de dans sau muzica iar s-a schimbat sau cine mai știe ce!

După câțva timp de asemenea amânări și fandoseli protesti, în sfârșit bâigui ceva despre faptul că aș vrea să dansez cu Arlene. Unul dintre tipii din gașcă mă aude și face un anunț către ceilalți:

— Hei, ia auziți aici, băieți; Feynman vrea să danseze cu Arlene!

Curând, unul dintre ei dansează cu Arlene și, în pași de dans, se apropie de grupul nostru. Ceilalți mă împing spre ringul de dans și, în sfârșit, „mă bag“. Vă puteți da seama în ce stare de spirit mă aflam după primele cuvinte pe care le-am rostit, punându-i o întrebare sinceră:

Cum e să te bucuri de atâta popularitate?

Am dansat doar câteva minute, până când s-a băgat altcineva.

Eu și prietenii mei luaserăm lecții de dans, deși niciunul dintre noi n-ar fi recunoscut vreodată una ca asta. În acele zile de criză economică, o prietenă a mamei mele încerca să câștige un ban dând seara lecții de dans, într-un studio coregrafic

situat undeva la etaj. Se putea intra pe o ușă din spate și ea a făcut în așa fel încât tinerii domni să poată veni pe acolo, fără să fie văzuți.

Din când în când, în studioul acelei doamne aveau loc serate dansante. N-am avut curajul să verific această interpretare analitică, dar mi se părea că fetelor le era mult mai greu decât băieților. Pe atunci, fetele nu puteau să intre în vorbă și să invite băieții la dans; nu era „cuvios”. Așa că fetele care nu erau foarte drăguțe stăteau cu orele pe margine, triste ca naiba.

Mă gândeam: „Pentru băieți este ușor: sunt liberi să ia fata la dans când vor”. Dar nu era ușor. Ești „liber”, dar nu ai curajul, prezența de spirit sau ce mai trebuie ca să te destinzi și să savurezi dansul. În schimb, te înnozi de unul singur, frământându-te cum să intri în vorbă cu o fată sau cum să o inviți la dans.

De exemplu, dacă ai zărit o fată care nu dansează și cu care ți-ar plăcea să dansezi, ți-ai putea spune: „Bun! Acum am măcar o șansă!” Dar era, de obicei, foarte dificil; adeseori, fata răspundea: „Nu, mulțumesc. Sunt obosită. Cred că voi sta să mă odihnesc dansul următor”. Așa că pleci într-o cămășă înfrântă – dar nu pe deplin, deoarece poate chiar *este* obosită –, după care te întorci și un alt tip vine spre ea și acum i-ai spus, dansează cu el! Poate că acel tip este prietenul ei și ea știa că urma să apară sau poate că nu i-a plăcut cum arăți sau poate altceva. Era întotdeauna atât de complicat pentru o chestiune atât de simplă.

Odată m-am hotărât s-o invit pe Arlene la una dintre aceste serate dansante. A fost prima oară când am ieșit cu ea. Cei mai buni prieteni ai mei erau și ei de față; mama îi invitase, ca să aducă mai mulți clienți în studioul prietenei sale. Acești tipi erau de-o seamă cu mine, niște băieți de aceeași vârstă de la școală. Harold Gast și David Leff se încadrau în genul artistic, pe când Robert Stapler în cel științific. Petreceam mult